

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת וזאת הברכה

א. תורת משה - האלשיך הקדוש

פרק לג', פסוקים כב', כג' :

ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת
יי ים ודרום ירשה (לג כג).

הנה אחד ממדות הטובות היא, היות האדם
שמח בחלקו. ומי שיש לו מדה זו שרצונו טוב
במעט אשר לו, יזכה שגם ה' ייטיב לו. וזהו
אומרו נפתלי הוא שבע מרצון שמח בחלקו, על
כן יבורך שיהיה מלא ברכת ה', בזכות שהוא
שבע רצון. ובמה היה מעט חלקו, שעל כן זכות
יחשב לו היותו שבע רצון, הלא הוא כי הנה ים
ודרום ירשה, כי בכלל אדמת חלקו היו ים כנרת
אשר מפסיד קרקע לזרוע כל שיעור הים, ואין
נותנים לו כנגד קרקע הים, רק דרום שהוא
לצד דרום הים שיעור אורך פרישת חבל הרשת
שפירש בים. על כן צריך יהיה מלא ברכת
ה' שמה שהיה זרוע אם היה הים יבשה, יבורך
בשאר בזכות מה שהיה שבע רצון כמדובר.

ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן (לג כב).
אפשר יאמר, כי ראשונה יהיה גור מושל על
תחמו בלבד, ואחר כך יהיה אריה שישאג
ויזנק מארץ הבשן, כי משם יכבוש ויחלק ויביא
משם שלל שגם משם יכבוש.

תלמוד

1. איך פרשנו אמין את פסוק כב' ופצט מה היו הקשיים אליהם הוא צונה?
2. במצבת נפתלי מאלה פרשנו רציון מוסרי כאלו, מהו, ואיך הוא מואד לאת
מן הפסוק?
3. איך הכנרת נכנסת לצנין זה?
4. לפי כל זה מהי אט כן "מצבת הפס" כאן וכאלו?

* * *

(כג) שבע רצון. שבע הוא

שם תואר מוסב אל נפתלי, ורצון מוסב על השם הנאמר אחריו, והשיעור
אחה נפתלי הכן שבע רצון ה' ומלא ברכת ה', לפי שהיתה ארצו מלאה
כל טוב: (כד) ברוך מבנים אשר. על דרך הפשט כמעט יהי ראוי אחיו,
יאמר שיהיה אשר מבורך מפי כל בני יעקב אביהם, וראוי לכל אחיו,
והטעם כי ארצו שמונה, ומשם יצאו המעדנים לכל השבטים, וכולם
יברכוהו, ואונקלוס תרגם בריך מצרכת בניא, נראה שר"ל שיתר השבטים
יצאו לו איש את ברכת ארצו, מחיר השמן שנמלא בחלקו לרוב, ויהיה
א"כ מבורך בכל הטוב הנמלא לכל השבטים, והוא טעם ראוי אחיו,
שימכרו לו ויקנו ממנו לרצון להם: וטבל בשמן רגלו. שארצו של אשר
מושכת שמן כמעין, ואמר טובל בשמן על דרך מליצה כמעט כסם ציין
לבושו: (כה) ברזל ונחשת מנעלך.

ב. ביאור יש"ר.

פרק לג' פסוקים כג'-כד':

וזאת הברכה

ארץך תהיה נעולה בהרים שחולצים מהם ברזל ונחושת, וי"א שעששיו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל, כאילו הארץ סגורה על ידם במנעולים ובריחים של ברזל ונחושת, ומכוון בזה שינוי הגוף כי למעלה אמר יהי רצון לחיו בנסתר, וכאן אמר מנעלך בנמלא: ובימך דבאך. כימים שהם טובים לך, שהם ימי תחלתך ימי נעורריך. כן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים ומתמוטטים, והכונה שהזקנים אשר יהיו בדרך אשר, יהיו בריאים וחזקים כבחורים, והוא על דרך שאמר כלב וכחיו אז כחי עתה: ו

אלות

1. איך פרשנו מביין את "שבץ רצון" ולמה חשוב לו לחלק את הפסוק?
2. מהי ברכת אשר ומה המיוחד בה?
3. מה בדיוק היא הברכה על ברזל ונחושת?
4. פירוש מהפסוקי פרשנו למה "דאבק" מהו ומה הרצון הפלא פירושו לה?
5. מה הראיה מכלל מן יפונה?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

הדורות אחר תחית המתים, אשר תכליתו חיי העולם הבא... 147. הזוכים לאישור-אושר הזה. 148. בנין הפיעל במשמעות שייחסו אליכם את האישור הזה (על משקל "גדלו לה" שפירושו ליחס לו גדולה). פירוש זה של רבינו הוא יחידני, הקרוב ביותר אליו הוא בעל המצודת המפרש: ישבחו אתכם לפי מרבית ההצלחה. ניש להניח כי רבינו התייחס גם להמשך הפסוק: "כי תהיו אתם ארץ חפץ" ('ארצכם תהיה ארץ הממלאת חפץ ורצון יושביה כי לא תחסר כל בה - מצודת), וזה בהתאם לפירושו לפסוק כא בענין "ארץ דגן ותירוש". 149. גם כאשר אמר לך "השמד", 'כי לא בחרבך ירשת ארץ'. 150. מוסב על העבר, ולא על העתיד, שהרי בעתיד יקיים "וישכון ישראל בטח". 151. כלומר, ה"חרב" שלו יתברך תביא לידי גאולת ישראל, דהיינו רוממותה (עיין הערה 122). כתוצאה מגאותו של ה' בשחקים, תבא גאות ישראל בתחתונים.

פרק לג' פסוק (כט) אַשְׁרֵיךְ יִשְׂרָאֵל. וְאֵז תִּגְיַע אֶל הָאֲשׁוּר¹⁴⁵, שְׁהוּא הַמְּדַרְגָּה הַעֲלִיּוֹנָה הָאֲפְשָׁרִית לְעַם¹⁴⁶. מִי כְמוֹךָ. עַד שְׁלֹא יִמָּצֵא עִם כְּמוֹךָ¹⁴⁷, כְּאֶמְרוּ "וְאֲשָׁרוּ¹⁴⁸ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם" (מלאכי ג, יב). עִם נוֹשַׁע בְּה'. שְׁלֹא תִהְיֶה תְשׁוּעַתְךָ עַל יְדֵי מַלְחָמָתְךָ¹⁴⁹ אֲבָל "ה' יִלְחַם לְכֶם" כְּאֶמְרוּ "וְהָיוּ מַלְכִים אֲמִנְיָךְ וְכוּ' אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ" (שם מט, כג).

145. הוא האושר. 146. מאמר כוונת התורה, פרק יד: ...ונראה כי כמו אלה יקרה לצדיקים אחר תחית המתים, אשר המכוון ממנו הוא אושר חיי עולם הבא... ונראה שזהו תכלית החיים המאושרים המכוונים מאתו יתברך למין האנושי בבריאת העולם, ולישראל במתן תורה, ולצדיקי

אלות

1. איך פרשנו מביין את: "אשריך"?
2. מהו תכלית החיים לפי פרשנו מדעית למה האדם?
3. אשר ללא מלחמות - איך פרשנו מדעית למה הוא לא מלחמה כק?
4. איך תבוא אלוות ישראל?

* * *

ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (ל"ד י"ח) בתלמוד מס' סוטה (ה' א') בענין דאיירי שם בגנות מדת הגאווה, אמר אחד החכמים, שתלמיד חכם צריך שיהי' בו ממדת הגאווה חלק, "שמינית שבשמינית", ופירש"י הטעם בזה, כדי שהמון העם ינהגו בו דרך ארץ וישמעו לו, עכ"ל.

ד. תוספת ברכה.
פרק לד' פסוק יח':

ואמנם כי הלשון "שמיני שבשמינית" אינו מוגבל ואינו קצוב, יען כי בעת שמזכירים איוו מדה או איוו משקל אפשר לצייר ערך חלק זה, והיינו חלק שמיני מן אותה המדה או מן אותו המשקל, ואח"כ לחשב חלק שמיני מן אותו החלק השמיני הקודם, העולה לחלק אחד מן ששים וארבע 1/64 כחשבון שמונה פעם שמונה, - אבל כשאירי בענין מדת הגאווה, שהוא רק מושג רוחני שלא יתפס בממשות, לא יצויר אצלו ערך שמיני שבשמינית, ולא נודע כמה הוא, והשאלה תחבלט: שמיני שבשמינית ממה? וכן אינו מבואר הלשון שמיני, בסימן זכר, שבשמינית, בסימן נקבה, והי' צריך לומר או שמיני שבשמיני והי' מוסב על שם חלק מחלק, חלק שמיני מחלק שמיני, או שמינית שבשמינית - מדה שמינית ממדה שמינית, אבל הלשון שמיני שבשמינית, בערבוב מינים, אינו דבוק.

ויתכן שעפ"י דיוקים אלה המציא חכם מקובל אחד לפרש הלשון ת"ח צריך שיהי' בו שמיני שבשמינית במובן הפוך מהרגיל להבין, והיינו שלא יהי' בו כל שמץ גאווה, והלשון "שמיני שבשמינית" מיחסים על דרך רמז להפסוק השמיני שבפרשה שמינית בתורה, והיא פרשת וישלח, והפסוק השמיני שבאותה הפרשה הוא "קטונתי מכל החסדים", והכוונה, כי כאשר יזכור הת"ח את הפסוק הזה יריק מעליו את מדת הגאווה כולה, עד שלא ישאר בה שמץ, כי יזכור, כי הוא אינו שוה בכל חסדי ה' ואיך יתגאה, וכך ינצל כולו מכל מדת הגאווה.

ואמנם כי הרמז לעצמו טוב ויפה אבל מה שנוגע לאמתתו ולכונת אומרו ולכל מהלך דברי הגמרא כאן בענין זה לא יכון ולא יקביל הרמז כלל וכלל. והבאור הוא, כי על זה המאמר מחכם אחד תלמיד חכם צריך שיהי' בו (ממדת הגאווה) שמיני שבשמינית — על זה השיב חכם אחר "לא מינה ולא מקצתה", כלומר, ולא כלום ממדת הגאווה, הרי שהמובן מן "שמיני שבשמינית" הוא דוקא לענין החזקת מדת הגאווה באיזה ערך בת"ח, יען כי אם לא כן, אלא שאין צריך כלל וכלל למדת הגאווה, מה זה בא אחריו החכם לומר "לא מינה ולא מקצתה" כמו לחלוק על החכם שכנגדו, אחרי שגם הוא דעתו כן, ולא פליגי, ומה זה השיב עליו.

וולת זה, הנה גם תכלית הרמז קשה, כי לדברי רש"י שהבאנו צריך מדה קטנה מגאווה בתלמיד חכם לתכלית קיום התורה והמצוות, שההמון ישמע להחכמים, כמו שהבאנו למעלה, ובאמת מצינו, שרבינו הקדוש (רבי יהודה הנשיא, רבי) צוה לבנו שינהוג נשיאותו ברמה (כתובות ק"ג ב'), ובאגדה דחורבן אמרו, ענותנותו של רבי זכריה החריבה את בתינו (גיטין ב"ח ב'), ובשבת (ק"ט ב') אמרו, לא חרבה ירושלים אלא על שלא הוכיחו זה את זה, ופירשו, מפני שהחכמים שבאותו הדור החזיקו עצמן לענוים במדה יתירה עד שאינם ראויים להוכיח, הרי דלתכלית קיום התורה והמצוה וגם לתכלית קיום העם צריך להחזיק במדת הגאווה באיזה ערך. ובפ' תבא (כ"ח י"ג) ונתנך ה' לראש ולא לזנב תרגם אונקלוס לתקיף ולא לחליש.

וגם יש לפרש עפ"י זה את לשון הפסוק ה' מלך גאות לבש (תהלים צ"ג א'), כי לתכלית הנהגת מלוכה צריך לבוש גאות.

ולכן נראה, דהלשון ת"ח צריך שיהי' בו שמיני שבשמינית (ממדת הגאווה) הוא כפשוטו. ואם לרמז על הלשון שמיני שבשמינית אפשר למצוא כזה גם אם נבין זה הלשון כפשוטו על החזקת מדה קטנה מגאווה בתלמיד חכם. ותכונת הרמז הוא מעין הרמז של החכם המקובל שהבאנו, פסוק שמיני מפרשה שמינית, אך לא מפרשה ומפסוק דסדר וישלח שהבאנו (מפסוק קטונתי מכל החסדים) אך מפרשה ומפסוק שאנו עומדים בו כאן, הוא פסוק אחרון שבתורה.

והבאור הוא, כי בגמ' מנחות (ל' א') קוראים לשמונה פסוקים אחרונים שבתורה, מן וימת משה (פסוק ה') עד ולכל היד החזקה (פסוק י"ב) קוראים בשם "פרשה מיוחדת", (מפני שיש ספק מי כתבה, אם יהושע או משה עפ"י ה', עיי"ש בגמרא), ואחרי אשר כידוע, יש בכל סדרה שבע פרשיות, נמצא שבסדרה זו (וזאת הברכה) יש שמונה פרשיות, ופסוק זה, האחרון בתורה, הוא השמיני בפרשה זו השמינית, ובפסוק זה יש רמז שהמנהיג צריך להראות מוראות לפני העם כמובן, באיזה ערך שהוא, וכמש"כ רש"י שהבאנו וכל המאמרים.

והרמז הוא בפסוק זה (שמיני שבשמינית) ולכל היד החזקה, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל.

אלו

1. איך פרשנו מכניס את פירושו על נוסח כלי' לפסוקנו?
2. מה קשיים מוצא פרשנו כאן?
3. איך הוא מסביר את דעת חכם אחר ואינו מקלה?
4. פרשנו משיב ומסביר דעה נוספת, מהי?
5. לפסוק מביא פרשנו את דעתו שהיא די מהפכנית - ומסביר ככך את פסוקנו, התוכף להרחיק?